

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ

ЛАЗАРЄВА К.В.

Copyright © 2013

Проблема розвитку самосвідомості особистості є однією із ключових у сучасній психології. Вона широко обговорюється у рамках вітчизняних і закордонних психологічних досліджень. Так, концепції розвитку професійної самосвідомості особистості розробляли А.О. Деркач, О.В. Москаленко, О.Г. Спіркін, В.В. Столін; теорії розвитку професійної самосвідомості особистості А.К. Маркова, Л.М. Мітина, А.В. Піддубна; результати дослідження динаміки професійної самосвідомості особистості студентів проаналізовані в працях В.В. Овсяннікова, В.М. Просекова, Н.М. Рукавішнікова. З позиція автора, професійна самосвідомість особистості – це системна якість особистості, що розвивається у навчанні та інтегрується в різних компонентах, які наведено у *табл. 1*.

Когнітивний компонент професійної самосвідомості особистості дозволяє сформувати образ “Я-професіонал”, керувати процесом професійного розвитку. Зрушення в образі “Я-професіонал” включають збільшення кількості описових категорій, підвищення гнучкості, послідовності і системності в їх використанні та свідчать про підвищення рівня професійної компетентності. Дослідження професійної самооцінки особистості є актуальним у контексті психологічного забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень. Професійна самооцінка – це самоставлення до сформованого образу “Я-професіонал”, самоповага та ціннісне ставлення до своїх професійних якостей та результатів управлінської діяльності. Ефективність рішень особистості визначається рівнем та адекватністю професійної самооцінки. Чинники, що впливають на рівень успішності діяльності пов'язані із здатністю особистості до самоуправління. Самоуправління – це здатність керівника підвищувати власну організованість шляхом цілеспрямованого планування вчинків відповідно до актуальних мотивів та спрямованості. Здатність особистості до самоуправління базується на функціях цілепокладання, самоаналізу, прийняття рішень, самоорганізації, самоконтролю, і є запорукою раціонального управління [2].

Важливим компонентом самосвідомості є усвідомлення людиною себе як суб'єкта своєї діяльності. З погляду цілепокладання, суб'єкт діяльності визначається як людина, здатний самостійно ставити та вирішувати різні завдання. Тобто критерій самостійного генерування цілей є головним критерієм у визначенні людини як суб'єкта діяльності. Тут важливою якістю, яку повинен розвивати в собі кожен фахівець – розвиток творчого підходу до рішення завдань і визначень цілей, тобто креативності [3].

Тема креативності стала об'єктом нашого дослідження не випадково, адже, не дивлячись на особистісні розходження, нам щодня необхідно приймати якісь важливі рішення, що вимагають оригінальності, нестандартності нашого мислення. Це говорить про необхідність розвитку свого творчого потенціалу й використання його для рішення повсякденних завдань. Креативність (від англ. create – створювати) – творчі здатності індивіда, що характеризуються готовністю до створення принципово нових ідей, що відхиляються від традиційних або прийнятих схем мислення ті входять в структуру обдарованості як незалежний фактор, а також здатність вирішувати проблеми, що виникають усередині статичних систем. Згідно з А. Маслоу – це творча спрямованість, яка властива всім, але губиться більшістю під впливом середовища.

Актуальність дослідження психологічних основ розвитку креативності у психології праці визначається соціальною та практичною значимістю проблеми самовдосконалення творчої особистості людини і її самоактуалізації у професійній діяльності, а також протиріччям між соціальним замовленням суспільства на творчу особистість у всіх сферах виробництва й недостатньою розробленістю психологічних основ розвитку креативності в психологічній науці. Соціальна значимість вивчення психологічних закономірностей креативності в період творчої зрілості фахівця зумовлюється тим, що, по-перше, вона визначає продуктивно-творчу спрямованість особистості й становить основний стрижень її соціальної орієнтації в житті, по-друге, є базовим детермінантом професійної творчості та, по-третє, сприяє розвитку творчого потенціалу фахівця і його

Таблиця

Компоненти професійної свідомості особистості

Професійна самосвідомість			
Мотиваційно-ціннісний	Когнітивний	Операційно-діяльнісний	Емоційно-рефлексивний
- професійні інтереси та установки; - прагнення займатися обраним видом професійної діяльності; - внутрішня мотивація.	- різносторонні загальні та професійно необхідні знання; - пізнавальні вміння та навички.	- ефективно вирішення професійних ситуацій - креативність як відхід від стереотипності та шаблонності при розв'язання професійних завдань	- адекватна оцінка своїх професійних якостей і рівня професійної підготовленості, - ставлення себе як до професіонала; - саморегуляція

самоактуалізації у соціальній сфері. Успішне професійне становлення вимагає розвинутої особистісної, професійної (предметної) та соціальної рефлексії, а також сформованості на її базі конструктивної професійної самосвідомості, яка передбачає творче ставлення до аксіології та феноменології фаху, особистісну самореалізацію, а також уміння втілювати власні переконання у професійній діяльності [1]. Відтак креативність – одна з найважливіших характеристик представників професій у будь-якій області знань, високий рівень розвитку якої визначає успіх професійного розвитку, більш повну реалізацію внутрішнього потенціалу особистості, що в остаточному підсумку впливає на ефективність її професійної діяльності.

1. Деркач А.А. Акмеологические основы профессионального самосознания личности / Деркач А.А. – Астрахань, 2000. – 330 с.
2. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М.: 1996. – 308 с.
3. Пряжников Н.С., Пряжникова Е.Ю. Психология труда и человеческого достоинства / Н.С. Пряжников, Е.Ю. Пряжникова. – М., 2004. – 480 с.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ З ДОПОМОГОЮ НАВЧАЛЬНИХ ТВОРЧИХ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАДАЧ

СЕМЕНЮК В.

Copyright © 2013

Завдання, що постають сьогодні перед нашим суспільством, пов'язані з пошуком резервів підвищення ефективності діяльності людини, що значною мірою криється у розкритті її творчого потенціалу. Творчих рішень вимагає будь-яка сфера діяльності, зокрема, професійна. Саме тому, готуючи в стінах ВНЗ майбутнього фахівця, слід максимально орієнтувати його на творче ставлення до майбутньої професійної діяльності. Як відомо, творчість – процес утворення чогось нового, раніше для даного. Педагогів ВНЗ, котрі готують соціальних працівників, в першу чергу мають цікавити питання, пов'язані з формуванням творчого, креативного підходу студентів до розв'язання майбутніх фахових задач. Адже давно і справедливо зауважено, що соціальна робота – це різновид мистецтва, тобто сплав знань і досвіду, мислення й інтуїції. Це залишається актуальним і сьогодні. Однак практика показує інше. Поки що в освітньому процесі ВНЗ все ще переважає тенденція до сліпого нарощування знань та заучування. Тому важливо віднаходити такі методи навчання майбутнього соціального працівника, який був би підготовлений до вирішення будь-яких, часто несподіваних, незнайомих професійних задач.

Питання феномену творчості (креативності) та його природи, формуванню та прояву творчих здібностей, їх діагностиці присвячено багато досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених-психологів (К.О. Абульханова-Славська, Б.Г. Ананьєв, Л.І. Анциферова, В.М. Бехтерев, Д.Б. Богоявленська, Л.І. Божович, Л.С. Виготський, Ф. Гальтон, Дж. Гілфорд, Д.Б. Ельконін, Н.К. Енгельмейер, І. Кант, Г.С. Костюк, В.О. Моляко, К.К. Платонов, Я.О. Пономарьов, Н.Ю. Посталюк, С.Ф. Рибалко, С.Л. Рубінштейн, Р. Стернберг, І.С. Сумбаєв, Б.М. Теплов, Е.П. Торренс, Х.Е. Трік, Ф. Шеллінг) [1]. Деякі автори ототожнюють творчу активність з креативністю. Креативність означає здібності швидко та нестандартно розв'язувати інтелектуальні навчальні задачі. Американський психолог Х.Е.Трік виділив чотири напрями дослідження креативності: як продукт, процес, здібність і якість. У межах першого напрямку креативність ототожнено з продуктивністю мислення чи інтелекту. Другий – розглядає її як творчість мислення, його процесуальну характеристику, а третій ґрунтується на тому, що вона пов'язана не лише з мисленням, а й з іншими підсистемами інтелекту. За четвертим напрямком креативність – головна риса високорозвинутої особистості.

Отже, креативність – це: системна якість інтелекту; сукупність особливостей психіки, які забезпечують продуктивні перетворення в діяльності особистості; певний набір особистісних рис, а реалізація людиною власної індивідуальності. Це презентація своєї індивідуальності іншому [2]. Креативною ж особистістю називають ту, яка має внутрішні передумови для творчої діяльності, особистісні утворення, специфіку інтелектуальної сфери, нейрофізіологічні задатки, що зумовлюють її творчу активність, тобто нестимульовану ззовні пошукову та перетворювальну діяльність. Інакше кажучи, креативність особистості – детермінанта її творчої активності. Творчою називають креативну особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула потрібні для актуалізації творчого процесу додаткові мотиви, особистісні утворення, здібності, що сприяють досягненню результатів в одному чи кількох видах творчої діяльності.

У стінах ВНЗ актуалізувати творчий потенціал особистості студента можливо, пропонуючи йому розв'язувати різноманітні творчі навчальні задачі, які моделюють ситуації професійної діяльності. У сучасній психологічній науці склалося два головних підходи до визначення поняття “навчальна задача”: перший з них, традиційний, розглядає її як таку, що в цілому не випадає із змістового поля дій, тобто тут задача тотожна тому, що суб'єкт робив раніше, тобто він лише володіє недостатніми способами її розв'язування, коли спосіб тлумачиться не як приватне поняття, а як загальне для вирішення окремого виду задач, але при цьому провідною ознакою є не мотиваційна складова пошукової активності студента, а тільки її результативність; другий, інноваційний,